

## המתווה לבחירות חופשיות

ב-1.11.2022 יתקיימו בחירות נוספות במדינת ישראל, על רקע משבר פוליטי וחברתי מתמשך ואובדן האמון של חלקים מהציבור הישראלי במוסדות המדינה ובמערכת הפוליטית. בתקופה טעונה זו, יש להקפיד על קיומן של בחירות חופשיות ותקינות. לאחר כמה וכמה שנים של אלימות פוליטית פרועה, הן במישור ההתנהלות והן בהיבט המילולי, האתגר הפעם גדול במיוחד.

מכון זולת גיבש מתווה המבוסס על האתגרים הגדולים של הבחירות הללו והיכולת שלהן לשקף את רצון הציבור. יש צורך בנקיטת פעולה מצד הממשלה, המשטרה וגופים נוספים כדי ליישם את המתווה ולשמור על חופש הבחירה.

אלה עקרונות המתווה:

### ביצור חופש המחאה

בתקופת בחירות יש לפעול להגנה מקסימלית על חופש הביטוי והמחאה של הציבור בישראל, השייכים לגרעין הקשה של חופש הביטוי הפוליטי. יש למנוע פגיעה במפגינים הן על ידי מתנגדים והן על ידי המשטרה. הפרעה למימוש חופש המחאה, שלא תהיה מוצדקת וכדין, עלולה להתפרש כניסיון של משטרת ישראל לפגוע בקיום בחירות חופשיות.

החקיקה הקיימת בישראל באשר למגבלות על חופש המחאה היא שריד מהתקופה המנדטורית שלמרבה הצער נקלטה בספר החוקים הישראלי, הן בדרישות הרישוי שקבועות בהוראות פקודת המשטרה [נוסח חדש], תשל"א-1971<sup>1</sup> והן בעבירות המחאה שקבועות בהוראות חוק העונשין, תשל"ז-1977<sup>2</sup>.

אף על פי שמדינת ישראל בחרה להטמיע בספר החוקים שלה את החקיקה המנדטורית, בתי המשפט נתנו לה פרשנות מצמצמת. בג"ץ חזר וקבע שניתן להגביל את הזכות להפגין רק כאשר מתקיימת ודאות קרובה לפגיעה קשה ורצינית בסדר הציבורי או בשלום הציבור, ורק במידה הנדרשת כדי למנוע פגיעה כאמור. עוד נפסק כי על המשטרה לכבד את הזכות להפגין, ולא זו בלבד שאין היא רשאית להגביל אותה שלא לצורך, היא גם מחויבת לסייע במימושה. ככל שהציבור בישראל חפץ חיים בדמוקרטיה, עליו לסגל לעצמו, כבכל מדינה מתקנת, רמת סיבולת ויכולת הכלה של הפגנות, חרף הפגיעה בשגרת החיים ואי-הנוחות הכרוכה בהן לעיתים.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> פקודת המשטרה [נוסח חדש], תשל"א-1971.

<sup>2</sup> חוק העונשין, תשל"ז-1977.

<sup>3</sup> עע"מ 1775/20 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' עיריית ירושלים (24.9.2020).

בתקופה זו יש להימנע מלהתערב ולהפריע למחאות. אין לפזר אותן בניגוד לדין ואין להציב דרישות שחורגות מהדין. יש להנחות את השוטרים לנהוג כראוי בהפגנות ולדווח על כל בקשה מצד גורם פוליטי להגביל את חופש המחאה.

### בלימת פייק ניוז

בחירות חופשיות והוגנות מתקיימות בעת שניתנת לאזרחים האפשרות לבחור את מנהיגיהם באופן חופשי, הוגן, סדיר וסדור על בסיס גישה למידע מדויק, אמין ומהימן על אודות מפלגות, מועמדים וגורמים אחרים העשויים להשפיע על ההצבעה.

במערכות בחירות קודמות ראינו סוגים שונים של פייק ניוז שפגעו בעקרון הבחירה החופשית. החל בהפצת מידע כוזב שתפקידו לדרבן אוכלוסיות מסוימות להצביע, או לדכא אוכלוסיות מסוימות מלהצביע; עובר בפרופילים מזויפים ברשתות החברתיות וכלה בהפצת קונספירציות שקריות על אודות זיוף בהצבעות.

מכון זולת ממליץ להקים צוות בין-משרדי, שיקלוף נציגים משרדי הממשלה הרלוונטיים, משטרת ישראל (בפרט מאגף החקירות והמודיעין ומיחידת להב 433), פרקליטות המדינה, ועדת הבחירות ומערך הסייבר הלאומי, אשר יפעל לתת מענה אפקטיבי ומהיר לתופעת הפייק ניוז בתקופת הבחירות ובכך יסייע לוועדת הבחירות לקיים את הבחירות כסדרן.

בנוסף, מכון זולת מציע לוועדת הבחירות לפרסם הנחיה למפלגות ולמועמדים בנושא הפייק ניוז, שתחדד את הסכנה בתופעת הפייק ניוז לתקינות והגינות הבחירות, תזכיר את חובת ההזדהות בפרסומים (כולל "בוטים") וכי בנסיבות מסוימות הפצה של פייק ניוז על ידי מפלגה או מועמד עלולה להיחשב כהפרעה לבחירות. מומלץ להקים צוות "תגובה מהירה" מטעם ועדת הבחירות, אשר יעסוק בהסברה ויגיב במהירות ברשתות החברתיות ומחוץ להן (בדומה למה שנעשה במשרד הבריאות), בעיקר לגבי פייק ניוז שנועדו לפגוע בתקינות עבודת ועדת הבחירות, לדכא או להגדיל את ההצבעה במגזרים ואזורים במדינה (תוך הקפדה על עקרון אי-ההתערבות הפוליטית של ועדת הבחירות). לבסוף, מוצע להקים מוקד לפניית הציבור שיקבל מהציבור דיווחים בזמן אמת על פייק ניוז, ולהעבירם לגורמים הרלוונטיים.

### הגנה על פרטיות הבוחרים

עקרון הבחירות החופשיות דורש כי לא יזלגו פרטים אישיים של הבוחרים בפנקס הבוחרים למפלגות לשימוש של טירגוט והטיית הדעת. הרשות האחראית על כך היא "הרשות להגנת הפרטיות", אשר בעבר פרסמה מסמך מפורט בעניין דרישות חוק הגנת הפרטיות בעניין מגבלות השימוש בפנקס

הבוחרים ובמידע אישי אחר ואחריות המפלגות על שימושן באפליקציות וספקים חיצוניים,<sup>4</sup> וכן ארגנה כנסי ריענון מקצועיים לנציגי המפלגות.<sup>5</sup>

מדובר ביוזמות מבורכות, אך אין בהן די. בעידן הדיגיטלי אין יכולת "לאסוף" מידע שכבר דלף, וארגז הכלים שעומד בפני הרשות להגנת הפרטיות אינו בעל הרתעה שעשויה להספיק מול מפלגות הנלחמות על כל מצביעה ומצביע ולהביאן להשקיע די מחשבה ומשאבים בעניין.

לכן ברור שאין די בנקיטת פעולות בדיעבד על ידי הרשות להגנת הפרטיות, ויש צורך לנקוט פעולות מראש.

מכון זולת מציע כי הרשות תדרוש מהמפלגות לדווח לה מראש על כל החברות והאפליקציות שנבחרו לתת להן שירותים שרלוונטיים לחוק הגנת הפרטיות. מוצע כי יבוצעו פעולות פיקוח יזומות ומראש מול המפלגות והחברות המספקות להן שירותים, כי המפלגות והחברות יחויבו להגיש הצהרות מפורטות לגבי עמידתן בהוראות חוק הגנת הפרטיות הרלוונטיות ונקיטתן צעדי מנע. מוצע כי המפלגות ימנו "אחראי חוק הגנת הפרטיות" אשר יעמוד בקשר שוטף עם הרשות להגנת הפרטיות ויהיה אחראי על פיקוח פנימי שוטף בעניין עמידתן בהוראות חוק הגנת הפרטיות.

עוד מוצע על ידי מכון זולת כי יוקם ברשות "מוקד בחירות לפניות הציבור", שיקבל מהציבור דיווחים בזמן אמת על פגיעה בפרטיות ויעבירם לגורמים הרלוונטיים. ולבסוף, מוצע שהרשות תכין ותפרסם מסמכי מידע נגישים לציבור ("זכותונים"), שיספרו את המודעות הציבורית ויבהירו לציבור את זכויותיו, ואת המותר והאסור למפלגות בבחירות.

### יישום עקרון השוויון בשימוש בתקציב של ממשלת המעבר

הממשלה ערב בחירות היא ממשלת מעבר, ובהיותה כזו עליה לנהוג באיפוק בכל הנוגע להפעלת סמכויות שאינן נוגעות לניהול השוטף ואינן נחוצות בתקופת המעבר. יש להקצות את כספי המדינה באופן שוויוני תוך יישום עקרונות של סבירות ומידתיות.

מכון זולת מציע כי הממשלה תקבל החלטה שתטיל על המנהלים הכלליים של משרדי הממשלה ומנהלי יחידות הסמך לבצע סריקה של תוכנית העבודה לתקופה מעתה ועד לאחר הבחירות, לבחון את ההשפעות השונות של תקצוב המשימות על הזכות לשוויון, ולוודא כי כל הקצאה של תקציב תהיה כפופה לכל דין ולהוראות היועץ המשפטי לממשלה ובית המשפט העליון, באשר לשוויוניות הקצאת המשאבים.

<sup>4</sup> הרשות להגנת הפרטיות, [דרישות חוק הגנת הפרטיות לקראת הבחירות לכנסת ה-24](#), משרד המשפטים (7.1.2021).  
<sup>5</sup> עו"ד עלי קלדרון, [דגשים להתנהלות נכונה בשימוש במאגרי מידע](#), מתוך מצגת בכנס בנושא "הבטחת התנהלותן התקינה של המפלגות" ברשות להגנת הפרטיות, משרד המשפטים (8.2.2021).

בנוסף, אחד "התרגילים" שביצעו ממשלות מעבר קודמות היה לקדם ולתקצב כך פתאום תוכניות עבודה, תמיכות ומיזמים ש"שכבו במגירה", בנימוק שנוצר צורך ציבורי בכך. לא פעם הדבר נראה כחלק מתעמולת בחירות או כניסיון לעודד ההצבעה במגזרים מסוימים. לכן מוצע כי בהחלטת הממשלה ייקבע שלא יתוקצבו תוכניות עבודה, תמיכות ומיזמים שטרם הגיעו לשלב הביצוע, אלא אם ישנו צורך ציבורי הכרחי על פי קריטריונים שייקבעו מראש ובתיאום עם היועמ"שית לממשלה.

מכון זולת קורא למקבלי ההחלטות לאמץ את המתווה ופנה בעניין לראש הממשלה יאיר לפיד, למפכ"ל המשטרה, יו"ר ועדת הבחירות המרכזית ויו"ר הרשות להגנת הפרטיות.

#### נספחים

- [מכתב לראש הממשלה יאיר לפיד](#)
- [מכתב למפכ"ל המשטרה, רנ"צ יעקב שבתאי](#)
- [מכתב ליו"ר ועדת הבחירות המרכזית, השופט יצחק עמית](#)
- [מכתב ליו"ר הרשות להגנה על פרטיות, גלעד סממה](#)